

บทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบทบาท
ของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนกลุ่มการกุศล
ของวัดในพระพุทธศาสนา

The Actual Roles, Expected Roles, and Priority Needs for Role Development
of Monastic Administrators: A Case Study of Charity Schools in Buddhist
Temples

ธิติยา ทองอยู่^{1*} วรณวิศา สืบบุญสรณ์ คล้ายจำแลง² พร้อมพิไล บัวสุวรรณ³

Thitiya Thongyu^{1*} Wanwisa Suebnusorn Klaijumlang² Prompilai Buasuwan³

(Received: 2025-02-24; Revised: 2025-03-04; Accepted: 2025-03-28)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ระดับของบทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวังของพระสงฆ์
ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะ
ผู้บริหารสถานศึกษา ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือวิจัยเป็น
แบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการ
จำเป็น ผลการวิจัยพบว่า ระดับการปฏิบัติของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุกด้าน
เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีระดับการปฏิบัติมากที่สุดคือด้านการบริหารงานวิชาการ รองลงมาคือ
ด้านการบริหารงานงบประมาณ ส่วนระดับการปฏิบัติที่คาดหวังของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา
ในภาพรวมมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีความคาดหวังมากที่สุดคือด้านการบริหารงานวิชาการ
รองลงมาคือด้านการบริหารงานงบประมาณ นอกจากนี้บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา

¹นิสิตปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

¹Master's Degree Student, Faculty of Education, Kasetsart University

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

²Assistant Professor, Faculty of Education, Kasetsart University

³รองศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ Associate Professor, Educational Administration, Faculty of Education, Kasetsart University

*Corresponding Author Email: Thitiya.tho@ku.th

ที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุดคือ บทบาทด้านการบริหารงานงบประมาณ ($PNI_{modified}=0.1266$) ด้านการบริหารงานบุคคล ($PNI_{modified}=0.1253$) ด้านการบริหารงานทั่วไป ($PNI_{modified}=0.1169$) และด้านการบริหารงานวิชาการ ($PNI_{modified}=0.1168$) ตามลำดับ

คำสำคัญ: บทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวัง พระสงฆ์ ผู้บริหาร โรงเรียนการกุศล

Abstract

This research aimed to study the actual roles and the expected roles of monastic administrators, and to assess priority needs for the development of monastic administrators. The study employed a survey research methodology, selecting a purposive sample group. The research instrument was a questionnaire, and the statistical analyses included frequency, mean, standard deviation, and priority needs index. The research findings revealed that the level of performance by monks as school administrators was high in all aspects. When considering each aspect, the highest level of actual roles was found in academic administration, followed by budget administration. Similarly, the expected roles of monk as school administrators were also at a high level. The aspect with the highest expectation was academic administration, followed by budget administration. Additionally, the most priority needs for the development of monastic roles as school administrators were budget administration ($PNI_{modified}=0.1266$), personnel administration ($PNI_{modified}=0.1253$), general administration ($PNI_{modified}=0.1169$), and academic administration ($PNI_{modified}=0.1168$), respectively.

Keywords: Actual Roles, Expected Roles, Monastic, Administrators, Charity Schools

บทนำ

การศึกษาถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องดังเช่นปัจจุบัน ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาการศึกษามาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากการปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญที่เกิดขึ้นตั้งแต่การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยเฉพาะในมาตรา 39 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษาโดยตรง ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษามีอำนาจและความรับผิดชอบมากขึ้นในการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อาทิ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2561) กล่าวว่า ผู้นำทางการศึกษาหรือผู้บริหารทางการศึกษาเป็นทั้งจุดตั้งต้น เป็นตัวนำและเป็นผู้ผลักดันการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาการศึกษาที่แท้จริง และธีระ รุญเจริญ (2553) ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเป็นมืออาชีพสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามการศึกษาไทยยังคงเผชิญกับปัญหาหลายประการ ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างพื้นที่ และการผลิตบัณฑิตที่ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถนำพาองค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนระบบการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอันสูงสุด บทบาทของผู้บริหารไม่เพียงแต่กำกับดูแลการดำเนินงานของสถานศึกษาเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้นำในการสร้างวิสัยทัศน์ กำหนดทิศทาง และพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ในบริบทของประเทศไทยมีความเชื่อมโยงระหว่างศาสนาและการศึกษามาอย่างยาวนาน พระภิกษุสงฆ์ได้มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษามาตั้งแต่อดีต รวมไปถึงมีบทบาทในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน โดยในอดีตนั้นวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของชุมชน โดยพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอนหนังสือและอบรมศีลธรรมแก่เยาวชน ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2559) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น” ว่าวัดเป็นสถานศึกษาสำหรับชุมชน เป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานของชาวบ้านจะได้รับ การฝึกอบรมทั้งทางพุทธศาสนาและวิชาการทางโลก การจัดการศึกษาโดยพระสงฆ์ได้มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่า

ด้วยโรงเรียนราษฎร์ของวัด พ.ศ. 2488 ซึ่งปัจจุบันบริหารงานตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 และกำกับดูแลโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ มีลักษณะเป็นโรงเรียนเอกชนที่วัดเป็นเจ้าของ และมีเจ้าอาวาสเป็นผู้รับใบอนุญาตโดยตำแหน่ง มีจุดเน้นที่ต้องการให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีจุดประสงค์มุ่งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม ซึ่งนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง สามารถสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคม ตลอดจนมีลักษณะของความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ขณะเดียวกันสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ได้กำหนดนโยบายและแผนงานให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยได้ให้การอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัวนักเรียน 100 เปอร์เซ็นต์ ทำให้ผู้บริหารและครูสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่

พระปลัดศรายุทธ มหารินโท (มหาประโช) (2561) ชี้ให้เห็นถึงการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาว่าผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการทรัพยากร และขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะด้านการบริหารงานงบประมาณและบุคคล พระไพศาล สุทธิจิตโต (โนทัยะ) (2554) ได้ศึกษาการบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานโรงเรียนนั้นอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเฉพาะด้านกิจการนักเรียน ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียนมุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ และความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี และ พระมหานศศักดิ์ ชื่นสว่าง (2564) ชี้ให้เห็นว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาหลายด้าน โดยมุ่งเน้นทั้งการพัฒนาด้านวิชาการควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งต้องมีความเข้าใจบทบาทขององค์กรอย่างเป็นระบบ จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เป็นการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับผู้บริหาร เพราะฉะนั้น ผู้บริหารต้องมีความรู้และความเข้าใจในแต่ละบทบาทของสถานศึกษา รวมไปถึงในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและนำพาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน

การศึกษาบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและน่าสนใจในการศึกษาวิจัย เนื่องจากสามารถนำไปสู่การพัฒนาและยกระดับคุณภาพการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการศึกษาของพระมหาสุหิตย์ อาภากร (2558) ได้แสดงให้เห็นถึงความท้าทายของพระภิกษุสงฆ์ในการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความคาดหวังของสังคมที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา และจากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่ายังไม่ได้มีการกล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาอย่างแน่ชัด และผู้วิจัยส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุสงฆ์ โดยปรากฏผลรวบรวบที่ทำการศึกษาค้นคว้าเป็นส่วน

น้อย ด้วยความสำคัญของบทบาทพระสงฆ์ในการบริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความต้องการศึกษาวิจัยถึงบทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยทำการศึกษาเก็บข้อมูลกับโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในเขตภาคกลาง โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน การวิจัยครั้งนี้ถือเป็นความท้าทายสำคัญในการทำความเข้าใจสถานการณ์ปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาโดยพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งจะช่วยค้นหาโอกาสและแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะทำให้ทราบถึงหลักการและแนวทางการบริหารสถานศึกษาของพระภิกษุสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาศักยภาพพระภิกษุสงฆ์ที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง และเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการศึกษาที่ดำเนินการโดยพระภิกษุสงฆ์ให้มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของสังคม ทั้งนี้เพื่อมุ่งเป้าหมายสูงสุดในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ระดับของบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา
2. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ระดับของบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวังของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา และเพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือครูในโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในภาคกลาง ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 117 คน

กำหนดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) โดยใช้เกณฑ์จากตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% หรือมีความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้น 5% ประชากร จำนวน 117 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการคือ จำนวน 92 คน โดยมีการกำหนดขนาดตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวังของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตอบสองคู่ (Dual Responses) และเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท มีจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 48 ข้อ ประกอบด้วย ด้านการบริหารงานวิชาการ มีข้อคำถาม 17 ข้อ ด้านการบริหารงานงบประมาณ มีข้อคำถาม 9 ข้อ ด้านการบริหารงานบุคคล มีข้อคำถาม 10 ข้อ และด้านการบริหารงานทั่วไป มีข้อคำถาม 12 ข้อ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) ตามวิธีการของ Rowinelli and Hambleton (1977) อ้างถึงในบุญเรียง ขจรศิลป์ (2536) รายข้ออยู่ระหว่าง .67 – 1.00 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามใช้สูตร Cronbach's alpha coefficient (1970) อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด (2554) ได้เท่ากับ .988 สำหรับบทบาทที่เป็นจริง และ .997 สำหรับบทบาทที่คาดหวัง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ด้วย Google Form โดยเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างคือ ครูโรงเรียนเอกชนกลุ่มการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในภาคกลาง จำนวน 92 ฉบับ และได้กลับคืนมา คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป JAMOVİ ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด และประสบการณ์ในการทำงาน โดยคำนวณหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับบทบาทที่เป็นจริงกับบทบาทที่คาดหวัง ของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ บทบาทด้านการบริหารงานวิชาการ บทบาทด้านการบริหารงานงบประมาณ บทบาทด้าน

การบริหารงานบุคคล และ บทบาทด้านการบริหารงานทั่วไป โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป JAMovi สำหรับการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตัวแปรในวิจัย ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย หรือเกณฑ์พฤติกรรมที่แสดงถึงระดับบทบาทที่เป็นจริง กับบทบาทที่คาดหวัง ตามวิธีการของ Best (1984) ผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้ใช้ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 และวิเคราะห์การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนามาตรฐานของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา โดยการหาค่าความต้องการจำเป็น (Modified Priority Needs Index : $PNI_{modified}$) (นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช (2562)) ซึ่งเป็นการหาผลต่างระหว่างบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง และผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้ใช้ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง บทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการพัฒนามาตรฐานของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนกลุ่มการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในภาคกลาง ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 64 คน มีอายุระหว่าง 26 – 30 ปี จำนวน 41 คน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 80 คน และมีประสบการณ์ในการทำงาน 5 – 10 ปี จำนวน 60 คน ผลการวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับของบทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวังของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนกลุ่มการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในภาคกลาง

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับของบทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวังของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา

(n = 92)

บทบาทของพระสงฆ์ ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา	บทบาทที่เป็นจริง			บทบาทที่คาดหวัง		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1 บทบาทด้านการบริหารงานวิชาการ	3.94	0.62	มาก	4.40	0.58	มาก
2 บทบาทด้านการบริหารงานงบประมาณ	3.87	0.63	มาก	4.36	0.60	มาก
3 บทบาทด้านการบริหารงานบุคคล	3.83	0.70	มาก	4.31	0.67	มาก
4 บทบาทด้านการบริหารงานทั่วไป	3.85	0.59	มาก	4.30	0.59	มาก
รวมเฉลี่ย	3.88	0.59	มาก	4.35	0.58	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า บทบาทที่เป็นจริงของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนกลุ่มการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในภาคกลาง โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.59) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทด้านการบริหารงานวิชาการ ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.62) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ บทบาทด้านการบริหารงานงบประมาณ ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.63) ทั้งนี้ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ บทบาทด้านการบริหารงานบุคคล ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.70)

ส่วนบทบาทที่คาดหวังของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนกลุ่มการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในภาคกลาง โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.58) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทด้านการบริหารงานวิชาการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.58) รองลงมาคือ บทบาทด้านการบริหารงานงบประมาณ ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.60) ทั้งนี้ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ บทบาทด้านการบริหารงานทั่วไป ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.59)

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนกลุ่มการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในภาคกลาง

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา

(n = 92)

ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาบทบาทของพระสงฆ์	ความต้องการจำเป็น	
	PNI _{modified}	อันดับ
1 บทบาทด้านการบริหารงานวิชาการ	0.1168	4
2 บทบาทด้านการบริหารงานงบประมาณ	0.1266	1
3 บทบาทด้านการบริหารงานบุคคล	0.1253	2
4 บทบาทด้านการบริหารงานทั่วไป	0.1169	3
รวมเฉลี่ย	0.1214	

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการหาค่าความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (PNI_{modified}) ในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนกลุ่มการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในภาคกลาง โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ดังนี้ บทบาทด้านการบริหารงานงบประมาณ (PNI_{modified} = 0.1266) บทบาทด้านการบริหารงานบุคคล (PNI_{modified} = 0.1253)

บทบาทด้านการบริหารงานทั่วไป ($PNI_{\text{modified}} = 0.1169$) และ บทบาทด้านการบริหารงานวิชาการ ($PNI_{\text{modified}} = 0.1168$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริง บทบาทที่คาดหวัง ของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนกลุ่มการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในภาคกลาง ซึ่งผู้วิจัยนำผลมาอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

1. จากผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนกลุ่มการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า บทบาทที่เป็นจริงของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนกลุ่มการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในภาคกลาง ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการบริหารของพระสงฆ์ผู้บริหารสถานศึกษาที่ยึดโรงเรียนเป็นฐานและดำเนินการภายใต้วงจรคุณภาพ PDCA นอกจากนี้ พระสงฆ์ผู้บริหารสถานศึกษายังเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ใช้แนวทางการบริหารแบบกระจายอำนาจ หรือ CLUSTERS กล่าวคือ เป็นการบริหารที่มีการแบ่งกลุ่มโรงเรียนหรือหน่วยงานย่อยภายในโรงเรียนขนาดใหญ่หรือที่เรียกว่าโรงเรียนเล็กในโรงเรียนใหญ่ โดยให้แต่ละกลุ่มมีความเชี่ยวชาญหรือความเฉพาะทางในด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งช่วยให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของผู้เรียน อาทิเช่น โรงเรียนสอนสองภาษา โรงเรียนที่เน้นการใช้ Textbook โรงเรียนอัจฉริยภาพทางวิชาการ โรงเรียนเตรียมความพร้อมทางวิชาการทหาร เป็นต้น ทำให้สามารถพัฒนาหลักสูตรที่ตรงกับศักยภาพและความสนใจของนักเรียน และนักเรียนได้รับการศึกษาที่สอดคล้องกับจุดแข็งของตนเอง ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาทักษะเฉพาะด้าน มีการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและเป็นระบบมากขึ้นซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับความยั่งยืนของระบบการศึกษา โดยแนวทางการบริหารของพระสงฆ์ผู้บริหารสถานศึกษามีจุดเน้นสำคัญ ได้แก่ 1) การจัดตั้งโรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 15 โรงเรียน ตามหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อสร้างเครือข่ายการประสานงาน การสร้างสรรคงาน และการติดตามผู้เรียน 2) การนำบุคลากรให้ปฏิบัติงานตามเป้าหมายเดียวกัน โดยส่งเสริมการริเริ่มและการจัดการการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ 3) การสร้างความเป็นเอกภาพและความเข้าใจร่วมกันระหว่างบุคลากรทุกฝ่าย 4) การแบ่งปันทรัพยากรและการสนับสนุนระหว่างสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด 5) การทำงานเป็นทีม โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้มีความรู้และทักษะในการสอนและการบริหารจัดการ 6) การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและตรงเวลา 7) การกำหนดนโยบายและเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทางการศึกษาอย่างมีศักยภาพ 8) การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ โดย

จัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม ทั้งงบประมาณและบุคลากร เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ จากแนวทางการบริหารดังกล่าว ส่งผลให้โรงเรียนเอกชนกลุ่มการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ในภาคกลาง ที่มีพระสงฆ์เป็นผู้บริหารสถานศึกษาได้รับรางวัลสถานศึกษาที่มีระบบและกลไกการบริหารจัดการคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษายอดเยี่ยม อีกทั้งยังเป็นสถานศึกษาแกนนำด้านการบริหารและจัดการศึกษา นำไปสู่ผลการประเมินคุณภาพในระดับยอดเยี่ยม (2566)

ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการยอมรับในระดับสูง อันเป็นผลจากแนวทางการบริหารที่เป็นระบบและยึดหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับบทความวิชาการของ อำนวย มีราคา (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งพบว่า การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนเอกชนในพระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ เป็นการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลขึ้นอยู่กับผู้บริหาร เพราะฉะนั้นผู้บริหารจะต้องทบทวนและพัฒนาสมรรถนะอย่างสม่ำเสมอ มีการกำหนดทิศทางการศึกษาที่ชัดเจน กระตุ้นคน วางแผน สามารถตัดสินใจ และต้องเป็นผู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ให้ความร่วมมือ ติดต่อสื่อสารได้เป็นอย่างดี แก้ปัญหาในองค์กรได้ แก้ปัญหาความขัดแย้ง รู้จักวิเคราะห์ระบบงาน มีความสามารถในด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ สามารถเป็นผู้นำในสังคมได้เป็นอย่างดี และยังสามารถคล่องกับงานวิจัยของพระครูศรีรัตนภิรัต (ปิยนันท์ ปิยจิตโต) (2561) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาในภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาโดยภาพรวมมีการปฏิบัติการเป็นที่น่าพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ งบประมาณ วิชาการ การบริหารงานทั่วไป และการบริหารงานบุคคล จะเห็นได้ว่าพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญทั้งในด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาทางวิชาการ การจัดการทรัพยากร ตลอดจนการเป็นผู้นำทางศีลธรรมและจริยธรรม การที่พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพจึงส่งผลให้โรงเรียนการกุศลของวัดสามารถดำเนินงานได้อย่างมีคุณภาพ และตอบสนองต่อความต้องการทางการศึกษาและสังคมได้อย่างแท้จริง

2. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนเอกชนกลุ่มการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาในภาคกลาง พบว่า การจัดลำดับค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารงานงบประมาณ มีค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นลำดับแรก อาจเนื่องมาจากการบริหารงานงบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาและความสามารถในการดำเนินงานของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนเอกชนกลุ่มการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ซึ่งมักเผชิญกับข้อจำกัดด้านงบประมาณและแหล่งเงินทุน ด้วยเหตุนี้ ความต้องการจำเป็นใน

การพัฒนาทักษะและบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาด้านการบริหารงบประมาณจึงมีความสำคัญเป็นลำดับแรก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดศรายุทธ มหานรินโท (มหาประโศ) (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ตามหลักสังคหวัตถุ 4 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ตามหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่า โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุดคือ ด้านการบริหารงานงบประมาณตามหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเห็นได้ชัดแล้วว่าการบริหารงานงบประมาณเป็นบทบาทที่มีความจำเป็นที่พระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาเป็นอันดับแรก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 โรงเรียนการกุศลอื่น ๆ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ควรใช้ผลวิจัยนี้เป็นแนวทางในการจัดอบรมให้พระสงฆ์ที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ได้เรียนรู้หลักการบริหารงบประมาณ การวางแผนการเงิน และการจัดสรรทรัพยากร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางในการบริหารเชิงบูรณาการ ผลวิจัยชี้ให้เห็นว่าการบริหารงานแบบกระจายอำนาจ และการสร้างเครือข่ายร่วมมือ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้โรงเรียนมีคุณภาพ ควรนำไปขยายผลสู่โรงเรียนอื่น ๆ

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางปรับปรุงนโยบายการศึกษา ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทจริงและบทบาทที่คาดหวังของพระสงฆ์ ควรถูกนำไปใช้ในการพัฒนาเป็นกลยุทธ์โดยเฉพาะด้านการบริหารงานงบประมาณของโรงเรียน การสนับสนุนทางการเงิน รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยี เพื่อยกระดับให้โรงเรียนเอกชนกลุ่มการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาสามารถดำเนินงานได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้บริหารโรงเรียนในจังหวัดอื่น ๆ หรือระดับประเทศ เพื่อเปรียบเทียบลักษณะการบริหารและพัฒนาข้อเสนอแนะที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.2 งานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามเป็นหลัก อาจมีข้อจำกัดในการเข้าใจเชิงลึก ควรใช้การสัมภาษณ์หรือศึกษากรณี (Case Study) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองและชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถปรับปรุงการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ปิยาภรณ์ พูลชัย. (2565). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- พระครูศรีรัตนปริย (ปิยนันท์ ปิยจิตโต), สมศักดิ์ บุญปู และอำนาจ บัวศิริ. (2561). กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดพระพุทธศาสนาในภาคกลาง. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(3), 177-189. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDMCU/article/view/178234>
- พระปลัดศรายุทธ มหานรินทร์ (มหาประโช). (2561). การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาตามหลักสังคหวัตถุ 4 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธนศักดิ์ ชื่นสว่าง. (2564). การบริหารการจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา. *วารสารพุทธาเซียนศึกษา*, 6(1), 17-31. <http://www.ojs.mcu.ac.th/index.php/BAS/article/view/6743>
- พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒ. (2564). บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่คนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระราชสุตาภรณ์ (ประศักดิ์ ชั่งแสง) และพระมหาอุดร อุตตโร (มากดี). (2566). การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา. *วารสารมหาจุฬาลงกรณวิชาการ*, 10(1), 430-442. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JMA/article/view/263006>
- พระเอกชัย พิเลศรัมย์. (2562). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์]. <http://backoffice.thaiedresearch.org/uploads/paper/1f7a657fe29dc6cc9a322307413e129b.pdf>

- วีระพงษ์ ประทอง, กนกอร สมปราษฎ์ และประจิตร มหาหิง. (2565). รูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา มืออาชีพตามหลักอิทธิบาท 4 ใน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 9. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(2), 1955-1968. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/258448>
- ศิริลักษณ์ มีทวงษ์ และสงวน อินทร์รักษ์. (2561). บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอเมือง นครปฐม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1. *วารสารการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 9(2), 97-109. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EdAd/article/view/192832>
- อมลภา ปิ่นทอง. (2566). แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาราชบุรีเขต 1. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 24(1), 310-318. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jsrc/article/view/251446>
- อินดา ศิริวรรณ. (2563). กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย. *Journal of Modern Learning Development*, 5(3), 1-15. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/241545>
- อภิรัตน์ ช่างเกวียน. (2564). บทบาทผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัย ศิลปากร.
- อำนวย มีราคา และชาญวิทย์ หมุนอุดม. (2565). การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนการกุศลของวัดใน พระพุทธศาสนาสู่ความเป็นเลิศ. *วารสารการบริหารนิตบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 8(10), 300-311. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsa-journal/article/view/258452>
- อรุณลักษณ์ วรินทร์พันธุ์. (2565). การบริหารเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เขต 7 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Ar, T. B., U & Ye., Y. (2020). The relationship between teachers' competence and their job satisfaction at Phaung Daw Oo Monastic Education High School, in Mandalay Division, Myanmar. *Human Sciences*, 12(1), 103-115. <http://www.assumptionjournal.au.edu/index.php/Scholar/article/view/3829>
- Win, T. T. (2024). *A study on the sustainability of monastic education in Yangon Region* [Unpublished master's thesis]. Yangon University.